

Міністерство освіти і науки України

**Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних
технологій**

Кафедра кримінального права та правосуддя

РОБОЧА ПРОГРАМА

Судова медицина та судова психіатрія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Коломієць Н.В.

(підпис) (прізвище та ініціали)

«01» 09. 2025 р.

Розробник (-и): Толкач А. М., ст.викладач кафедри кримінального права та правосуддя

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри кримінального права та правосуддя

Протокол від «01» 09. 2025р. №10

Узгоджено з гарантом освітньої програми:

(підпис)

Коломієць Н.В.

(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	Вибіркова
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	4 рік, 7 семестр Освітня програма «Кримінальна юстиція (Суд.Прокуратура.Адвокатура)»
Викладач (-і)	Толкач А. М., ст.викладач кафедри кримінального права та правосуддя
Профайл викладача (-ів)	https://kriminal.stu.cn.ua/
Контакти викладача	angela-0044@stu.cn.ua

2. Анотація курсу. Навчальна дисципліна „Судова медицина та судова психіатрія” вивчається здобувачами вищої освіти на четвертому курсі, після отримання фундаментальних знань з основних галузей права.

Дисципліна «Судова медицина та судова психіатрія» вивчає питання медичного, біологічного, медико - криміналістичного характеру для цілей правосуддя. Вона відрізняється від лікувальної, профілактичної медицини і тісно пов’язана з юридичними науками. Коли під час розслідування кримінальних правопорушень проти здоров’я та життя людини виникають питання медичного (біологічного) плану, призначається судово-медична експертиза. Фахівці-юристи повинні знати сучасні можливості судово-медичної експертизи, організаційно-процесуальні основи її призначення, вміти ставити питання для вирішення судово-медичному експерту, оцінювати висновки судово-медичної експертизи.

Дисципліна «Судова медицини та судова психіатрія» висвітлює питання організації судово-медичних експертиз, взаємозв’язок криміналістики і судової медицини, діагностику причин смерті, що настала від дії різних чинників, проведення судово-медичної експертизи тілесних ушкоджень та їх правову оцінку, сучасні данні щодо експертизи речових доказів, психічного стану.

3. Мета та цілі курсу. Метою курсу «Судова медицина та судова психіатрія» є формуванням у ЗВО системи знань про діяльність судово-медичних експертів, призначення і проведення експертизи, складання висновку експертом.

Завдання, які вирішуються в процесі вивчення курсу:

- ознайомлення з теоретичними засадами, основними категоріями та етапами розвитку судової медицини та психіатрії.

- всебічно сприяти студентам навчитись самостійному юридичному мисленню в галузі судової медицини та судової психіатрії України: оволодіння студентами теоретичними знаннями на основі чинного законодавства України, умінням і навичками їх практичного застосування.

Формування фахівця у галузі права.

- правильно дослідити види смерті, визначати статі, розрізняти поняття “самовбивство” і “вбивство”, розуміти і давати роз’яснення ознакам розладів пам’яті, мислення, свідомості.

Під час вивчення курсу здобувач вищої освіти має набути або розширити наступні загальні та спеціальні компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

4. Результати навчання. Під час вивчення курсу здобувач вищої освіти має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання, передбачені освітньою програмою:

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з’ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

5. Обсяг курсу. Зазначте загальну кількість кредитів, кількість занять та годин самостійної роботи.

Вид заняття	Загальна кількість
-------------	--------------------

	годин
Лекції	16
Практичні заняття	14
Самостійна робота	60
Індивідуальне завдання	контрольна робота
Всього кредитів – <i>вказати кількість кредитів</i>	3

Формами проведення занять є лекційні та практичні (семінарські) заняття, самостійна робота, виконання контрольної роботи. Проведення занять відбувається на парах згідно розкладу та за допомогою платформи дистанційного навчання «MOODLE».

6. Тематика курсу.

Тематика лекційних занять

Тема 1. Предмет, завдання, значення судової медицини. Історичний розвиток судової медицини. Становлення судової медицини, історичний розвиток. Прийняття статуту судової медицини. Зміни у структурі судово-медичної служби в незалежній Україні. Предмет, методи, принципи та завдання судової медицини та психіатрії.

Тема 2. Тілесні ушкодження

Поняття тілесних ушкоджень. Юридична класифікація ушкоджень. Несмертельні тілесні ушкодження. Тілесні ушкодження від фізичних факторів, механічні ушкодження. Ушкодження тупим предметом (зброєю): а) види ушкоджень тупою зброєю; б) первинні ушкодження; в) садна; г) синці; д) рани; е) ушкодження кісток; ж) ушкодження внутрішніх органів.

Ушкодження гострим предметом. Вогнепальні ушкодження: а) ручка стрілецька вогнепальна зброя б) постріл в) вогнепальні кульові ушкодження з невеликої віддалі. Вогнепальні ушкодження з близької відстані. Тілесні ушкодження прижиттєві і посмертні: а) випадкові посмертні ушкодження; б) кримінальні посмертні ушкодження; в) розпізнавання прижиттєвості механічних ушкоджень; г) причини і генез смерті при механічних ушкодженнях.

Смертельні механічні ушкодження.

Тема 3. Вмирання і смерть та трупні явища. Механічна асфіксія

Поняття «смерть». Етапи вмирання. Природна та неприємна смерть. Абсолютні та ймовірні ознаки смерті. Трупні плями. Трупне задубіння та залякання. Гниття трупа. Види консервації. Первинний огляд трупа на місці його виявлення. Поняття асфіксії. Ознаки та стадії асфіксії. Класифікація механічної асфіксії: повішення, задушення зашморгом, задушення руками, закриття отворів рота і носа, закриття дихальних шляхів чужорідними предметами, здавлення органів грудної та черевної порожнини, утоплення, асфіксія внаслідок знаходження в закритому просторі.

Тема 4. Експертиза трупа. Експертиза живих осіб

Зовнішнє дослідження трупа. Внутрішнє дослідження трупа. Розтин трупа. Ідентифікація. Загальні особливості трупа. Ступінь тяжкості тілесних ушкоджень. Статеві злочини. Судово-медична експертиза визначення сексуальної здатності. Експертиза при симуляції хвороб і телесних ушкоджень. Визначення статі.

Тема 5. Дітогубство

Поняття «дітогубство». Травматична смерть новонародженого внаслідок нещасного випадку. Встановлення факту життєздатності дитини. Умови, за яких мати може вбити свою

новонароджену дитину. Причини смертей новонароджених. Види абортів. Кримінальна відповідальність медичних працівників. Судово-медична експертиза при розслідування справ професійних правопорушень медичних працівників.

Тема 6. Правові процесуальні та організаційні основи судово-психіатричної експертизи. Травми головного мозку. Становлення судової психіатрії. Об'єкти судово-психіатричної експертизи. Мета судово-психіатричної експертизи. Обов'язки та права експерта. Відповідальність експерта. Формальні підстави для призначення судово-психіатричної експертизи. Поняття «черепно-мозкова травма». Періоди протікання ушкоджень при черепно-мозкових травмах. Судово-психіатрична оцінка при черепно-мозкових травмах.

Тема 7. Вчення про психічні захворювання

Форми шизофренії. Епілепсія і епілептичні випадки. Маніакально-депресивний синдром. Наркоманія. Загальна клінічна характеристика наркоманії. Сифілітичні психози. Психічні розлади при соматичних і гострих інфекційних захворюваннях. Неврози і реактивні стани.

Тема 8. Судово-психіатрична експертиза: свідків і потерпілих, неповнолітніх, засуджених

Судово-психіатрична експертиза свідків. Судово-психіатрична експертиза потерпілих. Організація судово-психіатричної експертизи неповнолітніх. Психіатричне обстеження засуджених. Судово-психіатрична оцінка психічно хворих. Поняття осудності та неосудності. Питання недієздатності психічних хворих.

Тематика практичних занять

Тема 1. Предмет, завдання, значення судової медицини. Історичний розвиток судової медицини.

Тема 2. Тілесні ушкодження

Тема 3. Вмирання і смерть та трупні явища. Механічна асфіксія

Тема 4. Експертиза трупа. Експертиза живих осіб

Тема 5. Дітогубство

Тема 6. Правові процесуальні та організаційні основи судово-психіатричної експертизи.

Тема 7. Вчення про психічні захворювання. Судово-психіатрична експертиза: свідків і потерпілих, неповнолітніх, засуджених

Тематика самостійної роботи

Самостійне опрацювання окремих питань в межах тем:

Клінічна картина алкоголізму та токсикоманії. Алкогольні психози. Токсикоманії, викликані снодійними ліками. Циклодолова токсикоманія. Токсикоманії пов'язані із зловживанням транквілізаторів. Токсикоманія, спричинена зловживанням трамадолом. Токсикоманії, пов'язані із систематичним вживанням легких ароматичних речовин. Табакокуріння. Особливості огляду і судово-медичного дослідження об'єктів (речових доказів). Дослідження слідів крові. Дослідження слідів сперми. Дослідження слідів слини, поту і сечі. Дослідження волосся

7. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання знань ЗВО здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу (шкалу Університету) та шкалу ECTS, відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка»» (https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/plozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-oczinuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf).
--	--

	Система оцінювання знань з навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» включає поточний та семестровий контроль знань. З дисципліни здобувач може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на екзамені. Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій та опитувань студентів на семінарських заняттях. Бали, які набрані здобувачем за результатами активності на семінарах складають оцінку поточного контролю. Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має досягти відповідні результати навчання (РН), що передбачені освітньою програмою. Кожен результат навчання оцінюватися окремо: РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права; РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів; РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки. Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із здобувачами вищої освіти під час лекцій, практичних занять, усного та письмового опитувань здобувачів вищої освіти, оцінювання результатів неформальної освіти, оцінювання реферування наукової роботи, виконання самостійної роботи та написання однієї контрольної роботи. Семестровий <i>контроль проводиться у формі диференційованого заліку</i> відповідно до графіку навчального процесу згідно затвердженого розкладу. Для складання заліку існують білети. Білети складаються з трьох питань Критерії: від 33 до 40 балів - відповідь повна і зміст відповіді здобувача повністю відповідає сутності поставленого запитання; від 24 до 32 балі - здобувач виконує всі завдання без грубих помилок; від 17 до 24 балів - здобувач допускає грубі помилки і всі питання виконані менш ніж на половину; не більше 16 балів - при невиконанні хоча б одного завдання білету. 0 балів – ставиться коли відповідь на питання є повністю неправильною. Оцінювання успішності ЗВО під час семестрового контролю вноситься у відомість успішності та навчальну картку здобувача вищої освіти в автоматизованій системі управління – АСУ «ВНЗ».
Вимоги до КР	Підсумкова контрольна робота проводиться у 7

	семестрі за результатом вивчення всіх змістових модулів. Вона може включати у себе теоретичні питання, а також практичні та тестові завдання. У завдання контрольної роботи можуть включатися питання з тем, вивчення яких не виносились на семінарські заняття, але які передбачені планом для самостійного вивчення. Про проведення підсумкової роботи здобувачі вищої освіти попереджаються не менш як за тиждень. Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу для здобувачів вищої освіти денної форми навчання становить 10. Критерії оцінювання виконаної контрольної роботи: 10-9 балів - відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач вищої освіти впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується в матеріалі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки; відповідь на теоретичні запитання дає з використанням відповідної термінології, допускаючи при цьому 1-2 незначні помилки з фактичного матеріалу. 8-6 балів - відповідь правильна, послідовна, логічна, але здобувач вищої освіти допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді; орієнтується в матеріалі; має навички користування нормативним матеріалом. 5-4 бали здобувач вищої освіти володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не досить впевнено орієнтується у нормативній базі, не завжди вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки. 3-1 бали здобувач вищої освіти виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу; відповідь не розкриває поставлених запитань чи завдань; допускає грубі помилки. 0 балів передбачених для відповідного завдання – ставиться коли здобувач вищої освіти не виконав відповідного завдання або виконав його повністю неправильно. Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів здобувачам вищої освіти надається можливість ознайомитись з власними роботами та завданнями для них, і при необхідності оспорити результати контрольної роботи.
Семінарські (практичні) заняття	Усне опитування - включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за

	вибором викладача), відповідь на питання інших ЗВО, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття. Максимальна кількість балів може бути виставлена ЗВО, підготовленим до відповідей на усі питання теми, включаючи питання винесені на самостійне опрацювання. Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: 5 балів - повне, послідовне та обґрунтоване викладення матеріалу. Відповідь свідчить про глибоке розуміння питання та його зв'язок з іншими темами та питаннями. 4 бали - ЗВО дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач відповідає не чітко. 3 бали - ЗВО виявляє знання і розуміння основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає суттєві помилки і усвідомлює їх тільки після повторної вказівки викладача. Викладає матеріал не послідовно. Відповіді на уточнюючі запитання дає не одразу, не впевнено та не чітко. На додаткові питання викладача не відповідає, або відповідає дуже поверхово. 2 бали – ЗВО у відповіді припускається грубих помилок і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача; поверхово орієнтується в питанні та темі, яка обговорюється на семінарському занятті. 1 бал – ЗВО намагається відтворити зміст матеріалу, однак взагалі не розуміє його змісту, зв'язків терміно-понять та їх місця питанні, що вивчається. 0 балів отримує ЗВО, який відмовляється відповідати на запитання. Реферування наукової літератури полягає у самостійному опрацюванні ЗВО наукової літератури (як правило наукової статті), критичному огляді та короткому переказі її змісту, а також наведення найважливіших висновків. Оцінювання виконання реферування, індивідуальної роботи здійснюється на основі наступних критеріїв: оформлення роботи, уміння самостійно працювати з науковими джерелами та нормативно-правовими актами, чітко визначати актуальність досліджуваного питання, на основі проведеного аналізу формулювати власну позицію: - 4-5 балів – матеріал викладений логічно і повно, результати дослідження мають практичну і теоретичну цінність, висновки аргументовані і обґрунтовані; - 4-3 бали – матеріал викладений логічно і повно, результати дослідження мають практичну і теоретичну цінність, висновки недостатньо аргументовані і обґрунтовані; - 3-2 бал – матеріал викладений недостатньо повно,
--	--

	індивідуальна робота не достатньо аргументована, обґрунтована та/або не стосується усіх поставлених завдань; - 1-0 балів – викладений матеріал неповний, індивідуальна робота не є структурованою, висновки поверхневі або відсутні. Максимальна кількість балів – 5 бали. Такий вид роботи кожен студент може виконати не більше одного разу за кожен змістовий модуль.
Умови допуску до підсумкового контролю	У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою навчальної дисципліни всіх видів навчальної роботи, має більше 30% пропусків навчальних занять (без поважних причин) від загального обсягу аудиторних годин відповідної навчальної дисципліни або не набрав мінімально необхідну кількість балів (тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які ЗВО може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – Е, 60 балів»), (4 семестр – 30 балів), то він не допускається до складання диференційованого заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість. На ліквідацію академічної заборгованості виноситься весь обсяг теоретичного матеріалу, що передбачений робочою програмою навчальної дисципліни «Міжнародне публічне право та право Європейського Союзу». Академічна заборгованість повинна бути ліквідована до атестації здобувача вищої освіти, а у випадку коли заборгованість виникла з дисципліни, знання, уміння та навички з якої, відповідно до структурно-логічної схеми підготовки фахівця, потрібні для вивчення навчальних дисциплін наступного семестру, то така заборгованість повинна бути ліквідована до початку нового семестру. Академічна заборгованість ліквідується здобувачами вищої освіти протягом наступних семестрів згідно з розкладами ліквідації академзаборгованості, що затверджуються деканом факультету за поданням відповідних кафедр. Результати ліквідації академзаборгованості відображаються в ліквідаційній відомості успішності.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
1	Робота на практичному занятті	0...50
2	Самостійне опрацювання теми	0...5
3	Виконання тестових завдань	0...5
Усього поточний і проміжний модульний контроль		0...60
Семестровий контроль (Екзамен)		0...40

Разом	0...100
-------	---------

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

8. Політики курсу. У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою навчальної дисципліни всіх видів навчальної роботи, має більше 30% пропусків навчальних занять (без поважних причин) від загального обсягу аудиторних годин відповідної навчальної дисципліни або не набрав мінімально необхідну кількість балів (тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які ЗВО може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – E, 60 балів»), *(4 семестр – 30 балів)*, то він не допускається до складання диференційованого заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка». Недопустимі пропуски та запізнення на заняття; користування мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування; недотримання строків виконання навчально-наукових завдань тощо. За об'єктивних причин (наприклад,

карантин, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно за погодженням із деканатом та викладачем, що читає курс.

Загальні засади освітнього процесу в НУ «Чернігівська політехніка» закріплені Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Чернігівська політехніка», затв. Вченою радою від 31.08.2020 <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-proczesu.pdf> та Положенням про дистанційне навчання в Національному університеті «Чернігівська політехніка», затв. Вченою радою 31.08.2020 <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-dystanczijne-navchannya.pdf>

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, тощо.

Політика академічної доброчесності

Політика дотримання академічної доброчесності ґрунтується на Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка» <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-yakist/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: - самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); - посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; - дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; - надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти можуть мати наслідки: - повторне проходження оцінювання (контрольна робота, залік тощо); - повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; - відрахування з Університету; - позбавлення академічної стипендії.

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення [«Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

9. Рекомендована література.

1. Білецька Г.А. Судова медицина та судова психіатрія. Харків. Право, 2020. 376 с.

2. Григус І.М., Цимбалюк В.І., Самороков В.О. Судова психіатрія та судово-психіатрична експертиза. Новий світ-2000. 2021. 119 с.
3. Судова медицина: підручник для ВНЗ. За заг. Ред. Герасименка О.І.: Вид.третє, переробл. доповн. К.: КНТ, 2016. 630 с.
4. Судова медицина та психіатрія : навч. посіб. / Кікінчук В. В., Лозова С. М., Гусєва В. О. та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2019
5. Cohen, M. R. Psychiatric rehabilitation training technology: Setting an overall rehabilitation goal (Trainer package) / M. R., Cohen, M. D., Farkas, B. F., 252 Cohen, K. V. Unger. – Boston: Boston University, Center for Psychiatric Rehabilitation, 1990. 230 с.

Інтернет-джерела.

1. Посилання на сторінку дисципліни в системі дистанційного навчання moodle. URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=885>
2. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України - <https://moz.gov.ua/uk>
4. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
5. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>